

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
-----------------	---

Część pierwsza

EPOKA FEUDALNA

I. WCZESNY FEUDALIZM (OD KONCA IX W. DO 1138 R.)

1. Plemiona słowiańskie na Śląsku	9
2. Śląz — ośrodek kultu pogańskiego	10
3. Kultura materialna Śląska	11
Opole wczesnośredniowieczne w świetle wykopalisk	11
4. Walki z Niemcami	13
A. Obrona Niemczy	14
B. Wojna polsko-niemiecka w 1109 roku	15

II. CZASY ROZDROBNIENIA FEUDALNEGO (OD ROKU 1138 DO POŁOWY XIV W.)

1. Rozwój wielkiej własności ziemskiej	18
A. Wzrost wielkiej własności ziemskiej, świeckiej i duchownej	18
B. Przebieg fundacji klasztoru w Henrykowie	19
2. Kolonizacja na prawie polskim i niemieckim	20
A. Polskie nazwy geograficzne	21
B. Dokument lokacyjny wsi Kotowice w powiecie wrocławskim z 8 XII 1294	22
C. Powinności poddanych klasztoru trzebnickiego z początków XIII wieku	23
3. Rozwój miast	25
A. Ponowna lokacja miasta Wrocławia w roku 1261	25
B. Ograniczenie praw miast śląskich na korzyść Wrocławia	26
C. Przywilej księcia wrocławskiego Henryka IV Probusa dla mieszczan świdnickich	28
4. Rola cechów	28
Prawa świdnickich nożowników i ślusarzy	28
5. Polityka zjednoczeniowa Henryków śląskich	31
A. Działalność zjednoczeniowa Henryka Brodatego	31
B. Testament Henryka Probusa	32
6. Bitwa pod Legnicą	33
Na polach legnickich 9 kwietnia 1241 r.	33
7. Odpadnięcie Śląska od Polski	35
Poddanie się książąt śląskich Luksemburgom	35

III. OKRES ROZKWITU GOSPODARCZEGO I RUCHÓW RELIGIJNYCH (OD POŁOWY XIV W. DO SCHYLKU XVI W.)

1. Rozkwit gospodarczy Śląska	37
A. Rozwój rzemiosła w miastach	37
B. Handel wrocławski w pierwszych latach XVI wieku	39
C. Poczta śląska w XVI—XVII wieku	40
D. Położenie kuźników	42
2. Stosunki narodowościowe na Śląsku w wiekach XIV—XVI	44
A. Zarządzenie germanizacyjne biskupa wrocławskiego Jana Rotha z roku 1495	44
B. Polskość Śląska w XVI wieku	45
3. Walka klasowa w miastach	48
Powstanie wrocławskie z roku 1418	48
4. Ruchy husyckie	50
A. Z listu sprawozdawcy krzyżackiego na Śląsku Marcina Erenberga do wielkiego mistrza z 16 kwietnia 1428 r.	50
B. Z listu biskupa Konrada do wielkiego mistrza Zakonu z 21 maja 1428 r.	51
5. Reformacja	52
Szerzenie się reformacji we Wrocławiu	52
6. Ruchy antyfeudalne na wsi	54
Powstanie chłopów w Piotrowicach w 1527 r.	54
7. Śląsk w dobie Jagiellonów	55
A. Projekt rozbioru Polski przez Zygmunta Luksemburczyka, Krzyżaków i książąt śląskich	55
B. Wrocław wobec pokoju toruńskiego	56
C. Walki o Wrocław w 1474 roku	56
8. Kultura Odrodzenia	58
A. Życie żaków wrocławskich na początku XVI wieku	59
B. Sztuka Odrodzenia	59

IV. ŚLĄSK W OKRESIE GOSPODARKI PAŃSZCZYŹNIANEJ I KONTRREFORMACJI (OD KOŃCA XVI W. DO POŁOWY XVIII W.)

1. Rozwój gospodarki pańszczyźniano-folwarcznej i pogorszenie się położenia ludności wiejskiej	62
A. Rozporządzenie z 1512 r. o przywiązaniu chłopów do ziemi	63
B. Ustawa wiejska z roku 1577	63
C. Ustawa o czeladzi z roku 1676	64
2. Ruchy chłopskie	65
A. Zaburzenia chłopskie w Księstwie Jaworskim w roku 1588	66
B. Zbiegostwo chłopów śląskich do Polski	68
3. Wojna trzydziestoletnia na Śląsku	68
Grabieże wojsk w Bystrzycy Kłodzkiej	69
4. Kontrreformacja na Śląsku	70
Opór chłopów stąblowickich przeciwko rekatolicyzacji kościołów protestanckich	70
5. Polskość na Śląsku w XVII wieku	71
A. Wiersz Szymona Pistoriusa	72
B. Polskość Śląska w relacji anonimowego pisarza, tzw. Robinsona Śląskiego	72
C. Szkoła w Byczynie	73
6. Zabór Śląska przez Prusy	75
Pacierz Ślązaków albo modlitwa do Pana Boga na Prusaków	75

V. ŚLĄSK W OKRESIE ZAŁAMYWANIA SIĘ SYSTEMU FEUDALNEGO
I KSZTAŁTOWANIA SIĘ ELEMENTÓW UKŁADU KAPITALISTYCZNEGO
(1764—1806)

1. Rozwój stosunków gospodarczych	77
A. Rozwój tkactwa lnianego na Śląsku	78
B. Manufaktury wrocławskie w drugiej połowie XVIII wieku	79
C. Dom pracy przymusowej w Świdnicy	81
D. Początki nowych Gliwic	83
2. Polityka germanizacyjna rządu pruskiego na Śląsku	84
A. Zarządzenie germanizacyjne Fryderyka II z roku 1764	84
B. Fragment zarządzenia Fryderyka II z roku 1773	85
3. Echa rewolucji francuskiej i powstania kościuszkowskiego	86
A. Rozruchy tkackie w 1793 roku	86
B. Strajk czeladników wrocławskich w kwietniu 1793 roku	89
C. Wystąpienie chłopskie	90

VI. KRYZYS FEUDALIZMU I UMACNIANIE SIĘ STOSUNKÓW KAPITALI-
STYCZNYCH (1807—1847)

1. Zniesienie poddaństwa	92
Edykt z roku 1807 o zniesieniu poddaństwa osobistego chłopów	92
2. Zaburzenia chłopskie w latach 1808—1811	94
Fragmenty listu nieznanego szlachcica o powstaniu chłopskim na Górnym Śląsku w roku 1811	94
3. Pruska droga do kapitalizmu w rolnictwie	97
Wilhelm Wolff o przebiegu uwłaszczenia chłopów na Śląsku	98
4. Rozwój przemysłu i położenie proletariatu	100
A. Rozwój techniki górniczej w kopalniach węgla kamiennego na Górnym Śląsku	100
B. Pierwsze linie kolejowe na Śląsku	103
5. Zasięg języka polskiego na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku	105
A. Jerzy Samuel Bandkie o polskości Śląska	105
B. Język polski na Śląsku w relacji niemieckiego czasopisma	108
6. Akcja germanizacyjna na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku	109
A. Zarządzenie rządu prowincji śląskiej w sprawie nauczania języka niemieckiego w szkołach z 26 grudnia 1832 roku	110
B. Gmina Laskowice w obronie nabożeństw polskich	110
C. Germanizacyjna rola szkoły i początki działalności Lompy	111
7. Wiąż Śląska z innymi ziemiami polskimi w pierwszej połowie XIX wieku	114
A. Kołłątaj o znaczeniu Śląska dla Polski	114
B. Kontakty z polską konspiracją	115
8. Wzrost antagonizmów politycznych i społecznych w latach czterdziestych XIX stulecia	117
A. Opozycja burżuazyjno-demokratyczna we Wrocławiu	117
B. Program sprzysiężenia cieplickiego	118
C. Powstanie tkaczy w roku 1844	118
9. Narastanie fali rewolucyjnej w latach 1846—1848	120
A. Skutki wcielenia Krakowa do Austrii dla handlu śląskiego	121
B. Kryzys 1847 r. i epidemia tyfusu głodowego na Górnym Śląsku	122
C. Rozruchy targowe w Nowej Rudzie na tle drożyzny (maj 1847 r.)	122
D. Raport prezydenta rejencji opolskiej Pfluckera z dnia 13 III 1848 r. o nastrojach panujących na wsi	124

VII. WIOSNA LUDÓW 1848—1849 NA ŚLĄSKU

A. Pierwsze dni rewolucji w miastach Pogórza	125
B. Raport prezesa rejencji legnickiej z dnia 27 III 1848 r. o antyfeudalnym ruchu chłopskim	127
C. Zaburzenia w miastach górnośląskich na wiosnę 1848 roku	128
D. Wybory majowe i działalność posłów polskich w Berlinie	129
E. Wniosek posła Szafranka	130
F. Doniesienia prasowe o powstaniach chłopskich we wrześniu 1848 roku	131
G. Żądanie dolnośląskich feudałów przeprowadzenia pacyfikacji wsi	132
H. Powstanie wrocławskie 6—7 maja 1849 roku	132

Część druga

EPOKA KAPITALIZMU

1. OKRES KAPITALIZMU PRZEDMONOPOLISTYCZNEGO (DO 1890 R.)

VIII. ŚLĄSK W LATACH 1850—1890

1. Stosunki gospodarczo-społeczne na Śląsku w drugiej połowie XIX w.	136
A. Rozwój przemysłu górniczo-hutniczego	137
B. Warunki pracy we wrocławskiej fabryce wagonów kolejowych	140
C. Strajk górników wałbrzyskich w 1869 r.	141
D. Ludwik Waryński o ruchu robotniczym i socjalistycznym we Wrocławiu	142
E. Położenie robotników kopalni „Król” i strajk 1889 r.	143
2. Odrodzenie narodowe Śląska i związki Śląska z innymi ziemiami polskimi	146
A. Wiersz Franciszka Wilczka pt. „Na jubileusz Henryka Sienkiewicza”	147
B. Śląsk a powstanie styczniowe	147
C. Działalność Karola Miarki	149
D. Memorial kupiectwa wrocławskiego z 1886 r. dotyczący skutków antypolskiej polityki rządu pruskiego	151

2. OKRES IMPERIALIZMU (DO 1945 r.)

IX. ŚLĄSK W LATACH 1890—1918

1. Powstanie i rozwój monopolu na Śląsku na przełomie XIX i XX w.	153
Rola monopolu w gospodarce śląskiej	154
2. Ruch narodowy na Śląsku na przełomie XIX i XX w.	155
Z Programu Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego na Śląsku (1901 r.)	156
3. Ruch robotniczy na Śląsku na przełomie XIX i XX w.	158
A. Działalność socjalistów na Górnym Śląsku w latach dziewięćdziesiątych XIX w.	158
B. Strajki na Śląsku w latach 1905—1906	160
4. Śląsk w czasie I wojny światowej (1914—1918)	162

X. ŚLĄSK W OKRESIE WZNIESIENIA FALI REWOLUCYJNEJ I POWSTAN (1918—1921)

1. Wzrost nastrojów rewolucyjnych na Śląsku po klęsce militarnej Niemiec	163
--	-----

A. Walka o narodowe i społeczne wyzwolenie Śląska na przełomie 1918—1919 r.	163
B. Ruch na rzecz przyłączenia Górnego Śląska do Polski	166
2. Stanowisko Polski i mocarstw zachodnich w sprawie Śląska	166
Plany mocarstw imperialistycznych wobec Śląska	167
3. Pierwsze i drugie powstanie śląskie (1919—1920)	168
A. Wspomnienia uczestnika pierwszego powstania śląskiego	170
B. Drugie powstanie śląskie	171
4. Plebiscyt i trzecie powstanie śląskie	172
A. Terror antypolski w namysłowskim obwodzie plebiscytowym	174
B. Wyniki i ocena plebiscytu	175
C. Walki o Górę Św. Anny	176
D. Podział Górnego Śląska	178

XI. ŚLĄSK W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM (1922—1939)

1. Sytuacja gospodarcza i położenie klasy robotniczej	179
A. Przemysł górnośląski w rękach obcego kapitału	179
B. Bieda-szyby	181
2. Walka z uciskiem społecznym i politycznym	183
A. Posłowie komunistyczni w Sejmie Śląskim	183
B. Wspomnienia działacza KPP Franciszka Golenia	185
3. Stosunki kulturalne	187
4. Mniejszość niemiecka na Śląsku polskim	189
Dywersja niemiecka na Śląsku przed II wojną światową	189
5. Ślązacy pod panowaniem niemieckim	191
A. Poufna ankieta niemiecka z 1935 r. o używaniu języka polskiego w czasie nabożeństw na terenie Opolszczyzny	191
B. Z życia kolonii polskiej we Wrocławiu	192
C. Związek Polaków w Niemczech	194
D. Polskie organizacje gospodarcze na Śląsku Opolskim	196
6. Niemiecka polityka terroru wobec ludności polskiej na Śląsku	196
A. Terror antypolski na Śląsku na początku lat trzydziestych	198
B. Terror antypolski w Niemczech na wiosnę 1939 roku	199
C. Współpraca sił postępowych Niemiec i Polski	201

XII. ŚLĄSK W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

1. Wybuch wojny	202
A. Prowokacja gliwicka	202
B. Walki w obrębie Katowic we wrześniu 1939 roku	204
2. Śląsk w okresie okupacji 1939—1945	205
A. Raport szefa opolskiego Gestapo z 13 IX 1939 r. dotyczący pierwszych represji wobec ludności polskiej	206
B. Raport policyjny z 16 VIII 1943 r. z okręgu katowickiego w sprawie posługiwania się językiem polskim w miejscach publicznych	207
C. Doniesienie urzędowe z wiosny — lata 1943 r. o wzrastającym oporze ludności	207
D. Plakat niemiecki donoszący o egzekucji Polaków	208
E. Działalność partyzantki na terenie Śląska	208
3. Wyzwolenie Śląska	210
A. Oswobodzenie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego	210
B. Walki na Opolszczyźnie i Dolnym Śląsku	212
C. W oblężonym Wrocławiu	214

Część trzecia
EPOKA SOCJALIZMU

XIII. ŚLĄSK W POLSCE LUDOWEJ

1. Powrót Śląska do Macierzy	220
A. Rola PPR w organizowaniu władzy ludowej na Górnym Śląsku w początkach 1945 roku.	221
B. Działalność grupy operacyjnej pełnomocnika rządu na Dolny Śląsk wiosną i latem 1945 roku.	222
C. Pafawag powstaje z gruzów	225
D. Uchwały poczdamskie z dnia 2 sierpnia 1945 r. w sprawie polskich Ziemi Zachodnich	228
2. Pierwsze lata odbudowy	229
A. Przebieg i kierunek akcji osiedleńczej	230
B. Ze wspomnień osadnika rolnego na Dolnym Śląsku	232
C. Z pamiętnika nauczycielki na Opolszczyźnie	236
D. Referendum ludowe na Dolnym Śląsku w 1947 roku	240
E. Teatr Ziemi Opolskiej	243
3. U progu dwudziestolecia	245
A. Osiągnięcia i perspektywy gospodarki Dolnego Śląska	246
B. Na budowie kombinatu w Turosszowie (Fragmenty reportażu)	250
C. Młoda kadra fachowców w Kędzierzynie (Fragmenty reportażu)	254
D. Bilans osiągnięć kulturalnych Śląska w Polsce Ludowej	257